

SOPSTVENA VOJNA AKADEMIJA KAO PRAVO I POTREBA BOSNE I HERCEGOVINE

Željko BRČIĆ

UDK 355.23(497.6)

DOI:

SAŽETAK: Ovaj rad se bavi pitanjima potrebe i prava Bosne i Hercegovine (BiH) za osnivanjem sopstvene vojne akademije u Bosni i Hercegovini i njegova ambicija je da posluži, ako ne kao inicijativa, onda bar u svrhu aktualizacije ovog značajnog nedostatka države. Ima više razloga koji su bitni za postojanje i uvođenje nacionalne, vlastite vojne akademije, a te razloge ćemo ovdje iznijeti uz osvrte na najbitnija pitanja i probleme. Također ćemo se osvrnuti i na pravnu podlogu kao i realne mogućnosti osnivanja vojne akademije BiH. Obrazložiti ćemo i negativne strane školovanja domaćih oficirskih kadeta na stranim vojnim akademijama, a naročito u smislu negativne propagande te moguće indoktrinacije. Istaknut ćemo i značaj te posebnu prednost i pozitivnost nacionalne kohezije koju bi generirala domaća vojna akademija, u realnosti bh. društva koje je još uvijek bremenito nacionalnim pitanjima i podjelama. Osim potrebe, postoje i pretpostavke, kako u smislu pravne mogućnosti za osnivanjem vojne akademije BiH, tako i u smislu znanstvenih resursa i kapaciteta. Međutim, još ne postoji politička volja među bh. elitama da se iniciraju i usvoje dodatni potrebni propisi i regulative u cilju rješavanja ovoga pitanja.

Ključne riječi: vojna akademija, moć, sila, oružana borba, ponašanje vojske, rat, nacionalno pitanje, izazovi, jedinstvo BiH, kohezija društva

Povijest vojnih akademija i vojne izobrazbe

Vojne (vojničke) izobrazbe su počele dosta rano u povijesti čovječanstva. Možemo slobodno reći da se još od plemenskog organiziranja ljudi počelo s prenošenjem znanja i iskustva u cilju odbrane plemena i svoga roda. Znanja su prenošena usmeno, pokaznim učenjem i simulacijama, s "koljena na koljeno". Kasnije, sa složenijim oblicima udruživanja ljudi u veće društvene zajednice, to je postalo čak mnogo važnije pitanje.

Vojničke vještine su se sistematski izučavale, a vojske su se obučavale

da bi sačuvale vladara, njegov posjed, teritorije, unutarnju vlast i vanjsku snagu. Ima mnogo primjera. Najbolji dokazi su ostaci te sačuvana djela ili misli, kako starih vladara koji su prije svega bili zapovjednici svojih vojski, tako i njihovih istaknutih vojskovođa i mislilaca. Osim pukog izučavanja borbenih vještina, ima i jako starih pisanih radova o tome kako se vojska treba ponašati a ne samo kako se boriti. Čak se može govoriti o davnim začecima humanitarnog prava tokom ratovanja: "Stari Sumerani su mnogo ratovali, ali u svojim ratovima imali su specifična pravila, koja su štitila neprijateljske pregovarače;

Babilonski kralj Hamurabije (1728-1686. pr.n.e) u svom znamenitom kodeksu pravnih pravila, 'Hamurabijevom zakoniku', govoreći o slabim i nejakim učesnicima bitaka i žitelja pokorene teritorije, ističe da će te kategorije zarobljenika osloboditi bez plaćanja otkupnine, – poznati su slučajevi vezani za rat Egipćana i Hitija 1269. godine pr.n.e. Hitiji su pridržavali pravo, da se čovječno postupa prema licima koja su izgubila rat, – u ratovima stare Perzije, Indije, Grčke i Rima poznati su slučajevi humanih postupanja s učesnicima tih ratova ili sa stanovništvom pokorenih teritorija." (Hasić, 2005:

35). Iako je Evropa kolijevka vojnih akademija, izučavanje o ratovanju, ponašanje vojske u ratu, kao i humanitarnom pravu u ratu, nije isključivo evropsko naslijeđe. Na to ukazuje upravo iskustvo stare Indije, Perzije, starog Egipta i antičke Grčke. Mnogo kasnije u povijesti se govori o vojnim akademijama. Inače, naziv "akademija" nije rezerviran samo (niti prvenstveno) za vojnu akademiju. Pojam akademija je višeznačan, "grč. *akademia* od osobnog imena *Akademios*; ovaj čovjek bio je vlasnik vrta o kojem je riječ pod 1) 1. vrt u blizini Atene gdje je Platon poučavao o svojoj filozofiji; 2. Platonova škola, Platonova filozofija; 3. Visoka škola za znanost ili umjetnost; 4. udruženje znanstvenika i umjetnika radi unapređivanja znanosti i umjetnosti; 5. svečana priredba u slavu nekog značajnog događaja ili neke osobe" (Anić i dr., 2002: 39). Ima više različitih navoda o tačnom nastanku prvih vojnih akademija, a čije bi osnivanje bilo formalno-pravno kredibilno. Zajedničko im je da su nastale u Evropi krajem 17. i u 18. stoljeću. Na "rodni" ponos "naših žena", vojnika i starješina u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine (OS BiH), ide podatak da je prvu vojnu akademiju kao organizirano učilište osnovala upravo jedna žena (ali kredibilno osnovala – s pravnim aktom), i to francuska princeza Maria Giovanna Battista koja je bila udata za Vojvodu od Savoja, Emanuela II.

Ministarstvo odbrane Republike Italije opisuje historijat vojnih akademija na svojoj službenoj stranici. Dostupno preko: <http://www.esercito.difesa.it/en/organization/The-Chief-of-General-Staff-of-the-Army/Training-Specialization-and-Doctrine-Command/Training-Command-and-Application-School-of-the-Army/Military-Academy/Pagine/History-and-traditions.aspx>. (Pristupljeno 3.2.2019). Upravo tu se navodi inače u literaturi rijedak i gotovo zanemaren gornji podatak, kao i da je Vojvoda od Savoja Emanuel II inicirao ideju za osnivanjem Vojne

akademije, no pretekla ga je smrt. Ali je njegova žena (Vojvotkinja Maria Giovanna Battista) ostvarila tu ideju, naknadno, dok je bila Regent iza preminulog muža a u korist sina nasljednika Viktora Amadea II. Podatak je naročito interesantan u pravnom smislu budući da se iščitava i razabire bitan detalj, da je osnivanje očito imalo pravnu formu, čak sličnu karakteru međunarodnog javnog prava (u to davno vrijeme 17. stoljeća), na način da je Vojvotkinja, prije osnivanja akademije, dakle prethodno (1.9.1677.g) poslala pismo, svojevrsan pravni akt – "prethodnu" obavijest svim evropskim zemljama (tačnije njihovim sudovima), tzv. "predobavijest" o inauguraciji (osnivanju) Vojne akademije Vojvodstva od Savoja (najavljen za dan 1.1.1678.g). To je vrlo slično načinu stvaranja međunarodnog prava (pogotovo ako se niko nije bunio niti osporavao), jer je poslije toga u tadašnjoj Evropi postalo ustaljeno i prihvaćeno da Vojvodstvo od Savoja¹ ima vlastitu Vojnu akademiju. Taj dokument bio je važan kao prvo svjetsko, a formalno-pravno osnivanje vojne obrazovne ustanove zvane Vojna akademija. Nakon toga po Evropi je uslijedilo osnivanje više Vojnih akademija: Danske kraljevske mornaričke akademije (1701.g), Ruske akademije u Petersburgu (1723.g.), Kraljevske akademije (1741.g) u već ujedinjenoj Velikoj Britaniji, Ratne akademije (Kriegsakademie) u Potsdamu (1745.g) u tadašnjoj Pruskoj prije ujedinjenja Njemačke, Austro-ugarske vojne akademije (1751.g) tzv. Terezijanske vojne akademije, Francuske kraljevske vojne akademije (1751.g), itd. U Americi (u SAD-u) je, ubrzo nakon Evrope, osnovana Vojna akademija West Point (1802.g), kasnije čuvena u svijetu kao bazična Vojna akademija za oficire vojske SAD-a.

¹ Savoj je bilo vojvodstvo /kneževina u rasparčanoj Evropi, u okviru tadašnjeg Svetog rimskog carstva, na granici prema tada moćnoj Francuskoj pod kraljem Lujem XIV. Iz ovovremenskog

U 18. stoljeću imamo već formirane ili trendove formiranja vodećih evropskih država (počev od Francuske i Velike Britanije), a kasnije u 19. stoljeću i ujedinjenje Njemačke i Italije. Državni aparati su uvidjeli da je izučena vojska potrebna kako na vanjskom tako na unutarnjem planu – radi sprečavanja građanskih nemira, što je temeljno sredstvo država. Ili kako to sugerira Foucault, "u velikim državama 18. stoljeća vojska jamči građanski mir bez sumnje zato što sama predstavlja stvarnu snagu, mač koji uvijek prijete, ali i zato što predstavlja tehniku i znanje koji svoju shemu mogu projicirati na društveno tijelo." (1994: 171-172).

Vojno školstvo u sklopu prethodne zajedničke države SFRJ

Ulaziti u dublju povijest je previše za jedan rad, pa ćemo se osvrnuti na prethodnu situaciju u zadnjoj prethodnoj državi (drugoj Jugoslaviji, odnosno SFRJ). I prva Jugoslavija je imala vojne akademije, a posebno druga Jugoslavija, odnosno njen zadnji oblik SFRJ, iz koje je formalno-pravno proistekla Bosna i Hercegovina, pa je stoga nama interesantnija. SFRJ je imala veliku vojsku nakon završetka II svjetskog rata. Bivša Jugoslavija (druga YU) u početnim je godinama mira od 1945.g. imala veliki problem s neobrazovanim kadrom starješina, jer mnogi nisu imali ni srednju školu pa su se organizirale razne ad-hoc škole, tipa večernjih škola, kurseva i sl. Druga grupa je bila uglavnom upućivana u tadašnji SSSR na školovanje. Zatim se postupno krenulo u osnivanje domaćih podoficirskih i oficirskih škola. Kasnije je uveden sistem srednjih vojnih škola i vojnih akademija. Ali sistem se vremenski prilično uspješno zaokružio za nekih 10-15 godina.

teritorijalnog promatranja, Vojvodstvo od Savoja se nalazilo većinom u današnjem Pijemontu – italijanska sjeverozapadna pokrajina / regija, prema Francuskoj i Švicarskoj.

Vojno školstvo kod dva najveća susjeda BiH (R. Hrvatske i R. Srbije)

R. Srbija je pri ratnoj disoluciji bivše SFRJ, s cijele njene teritorije povukla za sobom (odnijela, prigrabila) najveću količinu tehničkih kapaciteta za vojne škole (počev od opreme, pokaznih materijala, raznih učila i pomagala, instrumenata, bibliotekarske građe i sl.), pa je mogla lako ustanoviti svoju zasebnu vojnu akademiju na svojoj teritoriji. To je i učinila, pa danas egzistira Vojna akademija pod nazivom (tj. u okviru) Vojnog univerziteta a u njoj ima više smjerova. R. Hrvatska je, unatoč pomanjkanju otehtih školskih sredstava, vrlo efektivno osposobila svoje nove tehničke kapacitete, te je i ona brzo osnovala sopstvenu Vojnu akademiju na prostoru bivše Vojne tehničke akademije JNA u Zagrebu. Zvanični naziv je Hrvatsko vojno učilište. Dakle, obje susjedne zemlje su (kao i BiH), imale dostatan obrazovni nastavnički kadar, tj. "know how", kao drugi potreban znanstveni (naučni) element i preduvjet za uspostavu vojnih akademija.

Od tada su se kod oba bh. susjeda dogodile bitne školske reforme na općoj razini, a najvažniji je zadnji "bolonjski proces", uvođenje ECTS bodovanja rezultata školovanja, i nova vrsta stupnjevanja stručnih sprema. Napušten je stari sistem školovanja i uvedeni su prvi, drugi i treći stupanj studija. Na tom suvremenom (bolonjskom) principu počivaju i današnje Vojne akademije u susjednoj R. Hrvatskoj i R. Srbiji. Između ostalog, njihove Vojne akademije su osnažile njihov nacionalni identitet (doduše jednonacionalni je većinom, kako u Hrvatskoj tako i u Srbiji, pa je stoga bilo lakše nego što je u BiH). S Bosnom i Hercegovinom (iako BiH ne zaostaje sa znanjem) potpuno je drugi slučaj i drugi problem, jer je naša država svoje mirno poslijeratno razdoblje od skoro četvrt stoljeća vrlo loše iskoristila i sporo napreduje u svim oblastima, a najviše zbog strukturnih

problema i kompliciranog unutar-njeg uređenja. No, ovoj konstataciji ćemo se vratiti u nastavku rada.

Trenutno stanje u vezi s vojnim školstvom u Bosni i Hercegovini

Bosna i Hercegovina je suverena, samostalna i međunarodno priznata država, kao i članica glavnih međunarodnopravnih tijela poput OUN i dr. Međutim, za razliku od mnogih država svijeta nema svoju vojnu akademiju, odnosno nacionalnu vojnu akademiju. Iako je prošla skoro četvrtina stoljeća nakon završetka rata i agresije na Bosnu i Hercegovinu, ta važna školska institucija još nije osnovana. Ako je posljednja Jugoslavija sistem vojnog obrazovanja uspješno završila već za 10 – 15 godina, vrlo čudno je zašto BiH ni nakon 25 godina kontinuiranog mira još nema sopstvenu vojnu akademiju. Oružane snage Bosne i Hercegovine (OS BiH) svoje kadete (pitomce), kandidate za buduće časnike (oficire) stvaraju na dva načina. Jedan je upućivanje na strane vojne akademije, putem natječaja za zainteresirane završene srednjoškolce. To je jedan (ako ne i glavni) izvor domaćeg oficirskog (časničkog) kadra, što ima dosta negativnih povratnih utjecaja. Drugi sistem je kroz završavanje domaćih Centara za vojnu obuku u OS BiH. Nakon ukazane potrebe za otvorenim radnim mjestima, određeni broj kvalificiranih kandidata za buduće oficire, koji prethodno imaju odgovarajuću visoku stručnu spremu ili ekvivalent (za rod ili službu koja se popunjava), a nakon uspješnog konkursa, prolaze obuku kroz Centre za vojnu obuku (Pazarić, Travnik i dr). Po završetku dobivaju certifikat o završenoj obuci, a onda se promoviraju (proizvode) u potporučnike (početni oficirski čin). Za razliku od potpuno domaće proizvedenih oficira, druga grupa kandidata – koji završe strane vojne akademije, po povratku u BiH promoviraju se u oficira OS BiH bez obaveze završavanja spomenutih domaćih Centara za obuku (jer su ekvivalent dostigli u inozemstvu).

Popunjavanje OS BiH sa nižim kadrovima, tj. podoficirskim kadrom i kadrom profesionalnih vojnika (nova kategorija koja postoji u OS BiH, a koja nije postojala u državi prethodnici SFRJ), realizira se domaćim kapacitetima, u spomenutim Centrima za obuku. Popunjavanje radnih mjesta državnih službenika u Ministarstvu odbrane Bosne i Hercegovine vrši se na osnovu Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10, 40/12 i 93/17), a putem javnih oglasa.

Pravne mogućnosti u BiH za osnivanje Vojne akademije

Bosna i Hercegovina ima dva osnovna zakona u vezi svoje vojske a to su: Zakon o odbrani BiH ("Službeni glasnik BiH" br. 88/05) i Zakon o službi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 88/05, 53/07, 59/09, 74/10, 42/12 i 41/16 38/18). Oba zakona su državni, tj. na razini cijele BiH. Zakon o odbrani iz 2005. godine bio je prekretnica u mogućnosti stvaranja jedinstvene vojske BiH. Takva jedinstvena i multinacionalna vojska BiH postoji već 15 godina, dakle pokazala je svoj kontinuitet i mogućnost bitisanja. Osim toga, na civilnom planu postoji Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj: 59/07 i 59/09). Kantoni u entitetu Federacija BiH su donijeli svoje zakone o visokom obrazovanju, a entitet R. Srpska na svom nivou. Dakle, na području školstva je relativno visoka decentralizacija, iako svi trebaju biti usklađeni s Okvirnim zakonom. Okvirni zakon o visokom obrazovanju u BiH ne zabranjuje osnivanje univerziteta za odbranu. Nije problem da se i eventualna vojna akademija BiH uskladi sa spomenutim Općim / Okvirnim zakonom ili ako je potrebno da se usvoje odgovarajuće dopune i izmjene postojećih propisa. Potrebno je, naravno, donijeti zakonske ili podzakonske akte kojima bi se

osnovala vojna akademija ili univerzitet za odbranu (a u sklopu kojeg je jedan ili više vojnih akademija), kao što su učinili i naši susjedi (R. Hrvatska i R. Srbija).

Naš istočni susjed, R. Srbija, usvojila je Zakon o vojnom univerzitetu, a R. Hrvatska je to osnivanje riješila podzakonskim aktom. Što se tiče današnjih kapaciteta BiH, kako u nastavničkom kadru tako i u sredstvima, BiH ima ravnopravne stručnjake kao i susjedi u smislu nastavničkog kadra za vojne akademije. Ukratko, možemo reći da postoje ispunjene sve pretpostavke osim političke volje da se inicira i zakonski omogućiti ovakav bitan projekt, tj. vojna akademija BiH kao nacionalna vojna obrazovna ustanova, makar jedna – temeljna.

Potreba i razlozi Bosne i Hercegovine za svojom vojnom akademijom

Domaća vojna akademija je potrebna našoj državi iz više razloga, od kojih bitne ističemo:

Izučavanje oružane borbe

Sastav OSBiH mora da se (kao i svaka vojska na svijetu) izučiti o načinima i tehnikama ratovanja i oružane borbe. Zatim o zapovjednom lancu, hijerarhiji, vojničkom treningu i ustroju, raznim tehnikama i obuci s oružjem i oruđem kao i upotrebi borbenih sredstava. Dakle, klasična profesionalna vojna obuka, počev od vojnika pa do uvježbavanja i trenaze starješinskog kadra.

Izučavanje rata i mira, snage, moći, sile, te ponašanja vojske i starješina u okolnostima skoro permanentnih sukoba i napetosti u svijetu

Svaka vojska ima svoju snagu, i moć. Prema Wrongu, "snaga je oblik moći; vatreno oružje i ostala sredstva snage su temelj za njenu primjenu." (1988:243).

Moć je pojam s mnogo značenja. Raymond Aron, u najopćenitijem smislu, moć definira kao "sposobnost da činimo, proizvodimo ili uništavamo." (2001:99).

Vojne starješine koje zapovijedaju vojskom kao oružanom silom imaju potencijal da sprovedu tj. implementiraju moć vlasti, što je među ostalim, oslonac državnog aparata. Zato je pravilno obrazovanje vojnih starješina koji u praksi zapovijedaju vojskom od velike važnosti, jer su, u konačnici, u pitanju ljudski životi. Međunarodna scena prošloga 20. stoljeća, ali i ovoga 21. stoljeća je bremenita raznim oružanim sukobima. Osim jedne jedine super sile, Amerike (SAD – USA), poslije "Hladnog rata", sada postoje i dva nova vojno osnažena suparnika na svjetskoj sceni, a to su Rusija i Kina. Međutim, još uvijek je najmoćnija SAD, kao mega sila već duže vrijeme koja je čak zasjenila međunarodno pravo kod više američkih ratova i intervencija. "Silu prate", lucidno primjećuje Clausewitz, "nezamjetna, jedva spomena vrijedna ograničenja, koja ona sebi sama postavlja, pod imenom međunarodnih pravnih običaja koja ne slabe bitno njezinu snagu." (Clausewitz, 1997:53).

Nažalost, živimo u kompliciranom svijetu, odnosno moćne države ga svjesno čine kompliciranim. Već duže vrijeme smo svjedoci intervecionističkih ratova svjetskih moćnika, u okviru UN-a ili pak samovoljnih vojnih intervencija te uplitanja u međudržavne sukobe ili unutardržavne sukobe, pa čak i u obliku brutalnih agresija u čijoj pozadini su ekonomski interesi i globalno pozicioniranje. Najbolji primjer je ponašanje SAD-a i njihov utjecaj na održavanje višedecenijskih tinjajućih sukoba na cijelom Bliskom istoku, zatim stalne napetosti na rubu rata s Iranom, te druge neutralgične tačke koje upravo SAD kreira na svjetskoj geopolitičkoj sceni. Imajući na umu okupaciju Iraka, S. Weber smatra da "se Sjedinjene Države, otvoreno, posebno svojim nedavnim akcijama, pokazuju kao vodeći svjetski otpadnik" (S. Weber, 2003:4).

U zadnje vrijeme Rusija se također pojavila na svjetskoj sceni intervencija,

kako u Gruziji i Ukrajini, tako i u ratu u Siriji, koji još nije završen. Osim tih otvorenih ratnih uplitanja SAD-a i Rusije, prisjetimo se neizostavno i agresije na BiH i počinjenog genocida, ali i ne tako davnog i još nezavršenog humanitarnog slučaja u Mianmaru s protjerivanjem, etničkim čišćenjem ili čak genocidom nad Rohinja muslimanima od vojske Mianmara (bivša Burma). Međutim, Mianmar nije interesantan za SAD i svjetske moćnike, pa nevinu ljude ginu pred očima svijeta bez samilosti. Slično je bilo i pri agresiji na BiH. Prisutno je također i licemjerstvo UN-a (pod utjecajem istih moćnika i njihovog prava veta u Vijeću sigurnosti UN).

Svjetska situacija je evidentno vrlo kompleksna, skoro u kontinuitetu, a to su moderni izazovi za izučavanje zapovjednih snaga vojske BiH. Naše vojne starješine i cijeli sastav OSBiH treba da budu kvalitetno obučeni u pogledu ocjena, kako klasičnih međudržavnih oružanih sukoba, tako i vojnih oružanih intervencija, ali i propusta koji se čine u unutardržavnoj oružanoj borbi (kao u slučaju Mianmara koji zvanično nije međunarodni sukob). Oficirski kadar treba biti edukovan o svim oružanim žarištima u svijetu. Očigledno je da unatoč postojanju UN-a i Vijeća sigurnosti koje može da reaguje, jer ima instrumente, to ne znači i da će djelovati jer je često nejedinstven, pa u toj praznini djelovanja, zaista postaje realna opasnost za stanje opisano kroz Ciceronovu poznatu izreku "Inter arma silent leges"² koju obrazlaže i domaći autor Hasić (2005:13). U takvim situacijama, svuda u svijetu, bilo da se radi o unutarnjem ili međunarodnom sukobu, vojska a pogotovo starješinski kadar treba da se obučiti bar minimumu etike, morala, humanosti i čovječnosti ratovanja (a na čovječno ponašanje ukazuje se i u svim religijama svijeta).

A minimum ponašanja u ratu bi bio taj da "nije dopušteno sve što

zakoni", a prema slobodnom tumačenju to znači da u ratu ne važe nikakvi zakoni osim zakona vojne sile.

² Citat iz Ciceronovog govora pod nazivom *Za Milona* (Pro Milone, IV, 10) koji u prijevodu znači: "Pod oružjem čute

nije zabranjeno haškim konvencijama i drugim ugovorima” (Andrassy, 1978:569), što je tačnije izraženo u poznatoj “Martensovoj klauzuli”, koja je predviđela pravne praznine (pravno prazan prostor – “vakuum”) tj. da se u njima ne dopusti sve što nije zabranjeno, pa se to prevazilazi tako da su u takvim situacijama “pučanstvo i ratnici podvrgnuti zaštiti i propisima načela međunarodnog prava koja su rezultat običaja ustanovljenih među civiliziranim narodima, zakona čovječnosti i zahtjeva javne savjesti.” (Ibid)

Generator nacionalnog identiteta

Bosna i Hercegovina ima svoju multinacionalnu strukturu i svoje specifičnosti. Ona je oduvijek bila takva, pa i od oblika njene državnosti kao srednjovjekovne države. Multinacionalna i multikulturalna struktura je očuvana i kroz osmansku vladavinu i austrougarsku upravu, te kroz dvije Jugoslavije. Međutim, sada kao “postdejtonska država” osim istog imena (uz gubitak obilježja Republika), sadašnja Bosna i Hercegovina je funkcionalno i organizacijski nazadnija od prethodnice Republike BiH (u sklopu bivše SFRJ) koja je imala mnogo bolje organiziranu piramidu vlasti i upravljanja (bez sadašnja dva entiteta, distrikta, kantona...). Sadašnja BiH je svojevrsan “sui generis” (samorodna / jedinstvena), ali jedinstveno zakomplicirana i nefunkcionalna država i društvo. Nažalost, iste nacionalne strukture predstavljale su ranije okosnicu (većinski dio) nekadašnjih zaraćenih strana tokom agresije na BiH od 1992. do 1995.g. To je (uz dva entiteta), veliki problem u stvaranju nacionalnog identiteta BiH. Taj problem može se premostiti s građanskim i globalnijim pogledima, i stvaranjem nove tradicije, te načinom razmišljanja kao i osviještenosti, slično kao što se davno stvarala jedna američka nacija iz više pojedinačnih nacija. Na tom tragu je i stvaranje sopstvene vojne akademije BiH. Ona je nasušno potrebna Bosni i Hercegovini, i kao generator

nacionalnog identiteta (jednako kao i nacionalna vojska BiH), a stvaranje krovnog nacionalnog identiteta (od troetničkog) bit će dug proces. Ali ako se država lijepo uredi i bude svima ugodan dom, stvara se i vrlo važan paralelan identitet BiH ili još jedan uz postojeće čisto nacionalne (etničke) identitete.

Kohезivna snaga domaće vojne akademije u cilju jedinstvene Bosne i Hercegovine

Sve vojske svijeta kao i njihove starješine, pa tako i naša, imaju potencijalnu snagu da sprovedu moć vlasti, što je među ostalim, oslonac državnog aparata. Svaka država po svojoj logici mora da čuva samu sebe. Bosna i Hercegovina kao specifična državna organizacija ima i stanovite disolucijske tendencije (ili bar izjave nekih vodećih političara), već više puta proklamirane, naročito one koje dolaze iz R. Srbije, poput razmišljanja da se radi o državi unutar države BiH. Moć koju vojska BiH potencijalno ima proteže se i na područje očuvanja cjelovitosti BiH, te kompletnog teritorijalnog integriteta i suvereniteta. Vojna akademija u kojoj bi se školovali kadeti (pitomci) iz sva tri naroda bi uvelike doprinijela koheziji društva, ali i izgradnji nacionalne svijesti, nasuprot “etno svijesti”, ili uz nju. Makar to išlo sporo i uz razna opiranja, ali nove poslijeratne generacije na svu sreću nisu vinovnici nesretnih događanja u BiH. Došlo je ipak novo i mirno vrijeme, poslijeratna mladež, a i Međunarodna zajednica je još uvijek prisutna u našoj državi.

Kroz domaću vojnu akademiju omladina bi se mogla obučavati istoj ili bar približno istoj povijesti, za razliku od sistema “trostruke” prezentacije istine i historije, pa čak i slučajeva “dvije škole pod jednim krovom” (s različitim udžbenicima čak i za nepunoljetnu djecu). Ove stvari suprotstavljenih učenja o povijesti nisu bezopasne već naprotiv, izraz su disolucijske realnosti BiH, što se “potpaljuje” čak i sa školskim odgojem.

Izazovi školovanja na stranim vojnim akademijama, te negativni utjecaji i moguća indoktrinacija budućih oficira OSBiH

Kada se s jedne strane govori da bi vojna akademija BiH bila kohezivna snaga i generator jedinstva budućih naraštaja (pripadnika OSBiH), moramo spomenuti i određene anulirajuće pojave koje mogu da sprečavaju ili unazade generiranje zajedništva. Misli se na pojave koje su moguće na stranim vojnim akademijama gdje se upućuju kadeti (pitomci) Bosne i Hercegovine. Te pojave samo naizgled izgledaju nebitne i naizgled nemaju utjecaj jer su prolazne i traju samo za vrijeme školovanja na stranim akademijama. Ali u pitanju je dovoljno vrijeme (oko 5 godina) da se izvrše makar indirektno indoktrinacije. Ili pak da se pojedini kadeti ne osjećaju ugodno ili osjećaju razočaravajuće, što se suočavaju s njima neugodnim stvarima. Riječ je prije svega o vojnim akademijama susjednih zemalja. Bilo je raznih prijavljenih slučajeva u smislu da su neki pitomci nezadovoljni što moraju nositi oznake domaćina koje ih asociraju na neugodne stvari tokom prošlog rata i agresije na BiH. Npr., u Srbiji je zvanična oznaka četiri S. Osim toga, postoji mogućnost da oficiri koji su osuđeni za ratne zločine (i odslužili kazne pa su sada slobodni) ili su samo osumnjičeni ali nisu bili suđeni... drže predavanja našim kadetima, ili sl. Pitomci srpske nacionalnosti mogu to shvatiti kao normalno, ali ne i Bošnjaci ili Hrvati (ovisno o tome ko je od koga doživio zlo).

Doduše, i u SFRJ su se školovali pripadnici stranih oružanih snaga. Npr: Libije, Iraka, Irana, Alžira, Zambije, Palestine,... I to jako mnogo njih, pogotovo u Sarajevu. Oni su također nosili uniforme domaćina, tj. oznake OSSFRJ (bivše JNA). Ali to tada nije bilo nikome sporno pošto niti jedna od tih zemalja nisu bile u ratu sa SFRJ, a uglavnom su bile pripadnice prijateljskih “nesvrstanih” zemalja u to vrijeme. Međutim, situacija s BiH je mnogo osjetljiva, što je razumljivo zbog protekloga rata. U

Bosni i Hercegovini, ministar odbrane BiH donosi Pravilnik o vojnim odorama koji se objavljuje u Službenom glasniku BiH. "Pravilnik o uniformama Oružanih snaga Bosne i Hercegovine" je objavljen u Sl. gl. BiH br. 44/17. U njemu je prema čl. 4. za pripadnike OSBiH predviđeno nošenje uniforme sa obilježjima BiH. Izuzetak su upravo vojni kadeti (pitomci) jer navedeni čl. 4. st. 4. glasi: "Kadeti nose vojne uniforme određene ugovorom o školovanju".

Znači da je ključan i određujući upravo ugovor o školovanju.

Ali taj formalni ugovor ipak može pokvariti dovoljno od svega što se nastoji izgraditi. Ugovor određuje i zemlju gdje će se školovati naši vojni kadeti i izgled njihove uniforme, a propratni akti određuju poimenice koji kadeti idu u koje zemlje nakon natječaja. Naizgled obična procedura, ali može dovesti do indoktrinacije različitog tipa ili različitog razočarenja, a cilj bi trebao biti izgraditi savjesne, patriotski nastrojene i kvalitetne starješine. Nepatriotski starješina je potencijalno štetan. Ako BiH već potpisuje sporazume (ugovore) o školovanju sa susjednim zemljama,

trebala bi malo više prava tražiti. To su osnovana i svima razumljiva prava (skoro kao potrošačka prava kupca), a mogu se ispregovarati.

Kada smo spominjali potrebe modernih vrsta obučavanja kadeta (ali i starješina OSBiH) zbog vojnog intervencionizma svjetskih moćnika, osim obučavanja, mala država poput BiH ne može mnogo izmijeniti situaciju što se Međunarodno pravo i utvrđene norme često potčinjavaju "pravu jačega". Ali BiH se treba potruditi ugovoriti bitne detalje: kakva će obilježja kadeti nositi i ko im ne smije predavati i sl. Posebice im ne bi trebale predavati osobe koje su na bilo koji način bile involvirane u rat u BiH, nad kojom je izvršena agresija i koja ima mnogo ljudskih žrtava. Ili ako se ne može ispregovarati, može se platiti školovanje u trećim zemljama (gdje im neće predavati nepoželjne osobe, koje recimo negiraju genocid u BiH unatoč presudama najrelevantnijeg svjetskog suda). Moguće je naći rješenje koje mlade naraštaje ne bi indoktriniralo ili vrijeđalo (ovisno koje je nacionalnosti kadet).

Vrlo bitno je kako će razmišljati naši budući oficiri, naročito u

mirovnim misijama po svijetu. Trebalo bi insistirati da pitomci iz BiH nose oznake (osim države domaćina) još i države iz koje potiču (BiH) upravo zbog opisanih i životno logičnih razloga. Pošto se svi negativni utjecaji neće moći izbjeći, najbolje bi rješenje bilo upravo domaća vojna akademija BiH ili da se pri slanju u inozemstvo spomenute stvari jasno definišu u sporazumu (ugovoru) o školovanju sa stranom zemljom. Jer nije potrebno da se na bilo koji način otupljuje domaći napor za zajedničku BiH i zajednički duh OSBiH kod mladih ljudi koji predstavljaju budući stup moći države. Ponovno se ističe: Nepatriotski obrazovan ili pak indoktriniran oficir je u suštini štetan oficir za svoju državu, bilo da službuje u mirovnim misijama po svijetu ili na teritoriju BiH. Nije dovoljno obučiti oficira za oružanu borbu, nego ga treba obučiti ratu u njegovoj cjelovitosti a naročito patriotizmu ukoliko želimo dobro našoj državi. Sve navedeno su bitni razlozi da BiH osnuje sopstvenu vojnu akademiju. Ona bi mogla generirati izgrađivanje kvalitetnih i patriotski orijentiranih oficira za budućnost Bosne i Hercegovine.

Literatura

- Novalić, Fahrudin, *Moć i Rat*, Sveučilišna knjižara, Zagreb, 2006. godine.
- Andrassy, Juraj, *Međunarodno pravo*, deveto izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1978. godine.
- Pejanović, Mirko, *Politički razvitak BiH u postdejtonskom periodu*, TKD Šahinpašić, Sarajevo, 2005. godine.
- Clausewitz von Karl, *O ratu*, Ministarstvo obrane R. Hrvatske, Zagreb, 1997. godine.
- Bžejzinski, Zbignjev, *Velika šahovska ploča*, CID, Podgorica, 1999. godine.
- Mujkić Asim, *Mi, građani metropolisa, Opći okvirni nesporazum za disoluciju Bosne i Hercegovine*, TKD Šahinpašić, Sarajevo, 2009. godine.
- Gustav Radbruch, *Filozofija prava*, Nolit, Beograd, 1980. godine.
- Platon, *Zakoni*, Kultura, Zagreb, 1957. godine.
- Mazower, Mark, *Balkan*, Srednja Europa, Zagreb, 2003. godine.
- Izet Beridan, *Konflikti, homo pro hominem et contra hominem – čovjek za i protiv čovjeka*, FPN, Sarajevo, 2003. godine.
- Wrong H. Dennis, *Power, With a New Preface*, Basil Blackwell, Oxford, 1988.
- Abazović, Mirsad, *Državna bezbjednost*, Graffo, Sarajevo, 2002. godine.
- Held, David, *Modeli demokracije*, Školska knjiga, Zagreb, 1990. godine.
- Hadžić, Miroslav, *Demokratska kontrola vojske i policije*, Centar za civilno-vojne odnose, Beograd, 2003. godine.
- Petrič, Wolfgang, *BiH od Daytona do Evrope*, Svjetlost, Sarajevo, 2002. godine.
- Kampas, Viktorija, *Javne vrline*, Libertas, Beograd, 2007. godine.
- Ibrahimagić, Omer, *Bosna i Bošnjaci poslije Dejtona*, GIK "OKO", Sarajevo, 2000. godine.
- Arendt, Hannah, *Totalitarizam*, Politička kultura, Zagreb, 1996. godine.
- Beck, Ulrich, *Moć protiv moći u doba globalizacije*, Nova svjetskopolitička ekonomija, Školska knjiga, Zagreb, 2004. godine.
- Foucault, Michel, *Znanje i moć*, Globus, Zagreb, 1994. godine.
- Huntington P. Samuel, *Sukob civilizacija i preustroj svjetskog poretka*, Izvori, Zagreb, 1997. godine.
- Kalanj Rade, *Globalizacija i postmodernost*, Oglеди o misliocima globalne kompleksnosti, Politička kultura, Zagreb, 2004. godine.
- Kin, Džon, *Civilno društvo*, Filip Višnjić, Beograd, 2003. godine.
- Glasser W., *Kvalitetna škola: škola bez prisile*, Educa, Zagreb, 1994. godine.
- Jović Dejan, *Jugoslavija – država koja je odumrla*, Biblioteka Nota Bene, "Prometej", Zagreb, 2003. godine.

Smerić, Tomislav, *Sparta usred Babilona? Sociološki aspekti vojne profesije*. Hrvatska sveučilišna naknada, Zagreb, 2005. godine.

Huntington P. Samuel, *Vojnik i država*, Prometej-Zemun, Beograd, 2004. godine.

Čekić, Smail, *Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu, planiranje priprema izvođenje – Knjiga prva*, Kult/B i Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 2004. godine.

Ostali izvori (službene publikacije, zakoni, enciklopedije, priručnici, riječnici, leksikoni):

Historijat Vojnih akademija, Ministarstvo Ministarstvo obrane Republike

Italije Dostupno preko: <http://www.esercito.difesa.it/en/organization/The-Chief-of-General-Staff-of-the-Army/Training-Specialization-and-Docctrine-Command/Training-Command-and-Application-School-of-the-Army/Military-Academy/Pagine/History-and-traditions.aspx> (Pristupljeno 3.2.2019.).

Klaić, Bratoljub, *Rječnik stranih riječi, tuđice i posuđenice*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1987. godine. Misija OSCE-a u BiH, *Parlamentarni nadzor nad sektorom sigurnosti*, Priručnik, Sarajevo, 2003. godine.

Weber, Samuel, Tekst bez naslova u rubrici "Rekli su", *Vjesnik*, Zagreb, 9.8.2003. godine.

Beridan, Izet / Tomić, Ivo / Kreso, Muharem, *Leksikon sigurnosti, drugo*

dopunjeno i izmijenjeno izdanje, FPN Sarajevo, 2001. godine.

Zakon o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10, 40/12 i 93/17).

Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini ("Služb. glasnik BiH", broj: 59/07 i 59/09).

Zakon o obrani Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 88/05).

Zakon o službi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 88/05, 53/07, 59/09, 74/10, 42/12 i 41/16 38/18).

Pravilnik o uniformama Oružanih snaga Bosne i Hercegovine (Sl. gl. BiH br. 44/17).

الموجز

الأكاديمية العسكرية الوطنية حق وضرورة للبوسنة والهرسك

جيلكو برتشيتش

يتناول كاتب هذا المقال مسألة حاجة البوسنة والهرسك وحققها في تأسيس أكاديمية عسكرية خاصة بها، وطموحه في أن يخدمها، إن لم يكن في اتخاذ المبادرة، فليكن في تفعيل التفكير بهذا الفراغ الكبير في الدولة. يوجد عدة أسباب مهمة لوجود وتأسيس أكاديمية عسكرية ذاتية وطنية، وسيتم هنا عرض تلك الأسباب مع الإشارة إلى أكثر المسائل والمشاكل أهمية. ويشير الكاتب إلى الأساس القانوني والإمكانات الواقعية لتأسيس الأكاديمية العسكرية في البوسنة والهرسك، ويعلل الجوانب السلبية في تعليم الطلاب الضباط في الأكاديميات العسكرية الأجنبية، وخاصة الدعاية السلبية وإمكانية التلقين الأيديولوجي. ويركز الكاتب على أهمية وأفضلية وإيجابية التماسك الوطني الذي تنتجه الأكاديمية العسكرية الوطنية، في واقع مجتمع البوسنة والهرسك الذي ما يزال مثقلا بالقضايا والانقسامات القومية. وإضافة إلى الحاجة، تتوفر مقومات قانونية وعلمية وبشرية لتأسيس الأكاديمية العسكرية في البوسنة والهرسك، ولكن حتى الآن لم تتوفر لدى النخبة في البوسنة والهرسك الإرادة السياسية لسن التشريعات والقوانين الإضافية اللازمة من أجل حل هذه القضية.

الكلمات الرئيسية: الأكاديمية العسكرية، السلطة، القوة، النضال المسلح، سلوك الجيش، الحرب، القضية القومية، تماسك المجتمع.

Summary

Željko BRČIĆ

OUR OWN MILITARY ACADEMY – THE RIGHT AND A NECESSITY OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

This article deals with the issue of a necessity and the right of Bosnia and Herzegovina to establish its own military academy in Bosnia and Herzegovina; article's ambition is to serve, if not as initiator at least as indicator to this very significant drawback of our state. Numerous are the reasons for introducing our own national military academy and we present those in this article with a reflection upon the most essential issues and problems. We also considered here a legal background and the real prospects for the establishment of B&H military academy. Negative aspects, like a negative propaganda or a possibility of indoctrination, of schooling our cadet officers in foreign military academies are also elaborated here. Significance and advantage of a positive national cohesion that would be generated through having our own academy in the present B&H society which is still burdened with national issues and divisions is emphasised in the present article as well. Besides the need for establishing B&H military academy there is also a prospect for its realisation both in a sense of existence of a legal background as well as in a sense of existence of necessary scientific resources and skills. However a political will is still lacking which is required to initiate and adopt required regulations with the aim of solving this issue.

Key words: military academy, power, armed conflict, army behaviour, war, national issue, social cohesion